

تبیین مسئولیت شرکت‌های چندملیتی در راستای مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم و اقدامات مؤثر دیوان محاسبات کشور

■ غلامرضا غفاری^۱

چکیده:

امروزه شرکت‌های چندملیتی به عنوان یکی از مهمترین فعالان اقتصادی در جامعه جهانی شناخته می‌شوند. مسئولیت این شرکت‌ها در سرمایه گذاری خارجی و رقابتی در عرصه بین‌الملل دارای اهمیت زیادی است. رویکردها و راه‌حل‌های سنتی اتخاذ شده توسط این شرکت‌ها، دیگر قابلیت و توانایی خود برای رویارویی با چالش‌های سازمانی و محیط بیرونی را در مبارزه با انواع بحران‌ها و چالش‌ها مانند تروریسم، مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم از دست داده‌اند. اهمیت مطالعه مسئولیت شرکت‌های چندملیتی در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در راستای حقوق بین‌الملل و بررسی اقدامات مؤثر دیوان محاسبات کشور به عنوان متولی مبارزه با پولشویی و مصوبه‌های مبارزه با تروریسم بین‌الملل از دیدگاه حقوقی می‌تواند مانعی بزرگ در گسترش این پدیده شوم در حوزه بین‌الملل گردد. تدوین قطعنامه‌های مختلف در مبارزه با این پدیده در شورای امنیت و سازمان ملل متحد اثرات مثبتی بر کاهش تروریسم در جامعه جهانی و بین‌الملل به همراه دارد. دیوان محاسبات کشور به عنوان یک سازمان بنیادین در حوزه اقتصادی، مالی و پولی ایران هم عملکرد راهبرد نظارتی بر ساختار مالی سازمان‌های دولتی، غیرانتفاعی و... در کشور دارد و هم راهبردی عملکردی و جایگاه حقوقی بر سازمان‌های ملی و بین‌المللی در کشور را بر عهده دارد. در این مقاله به بررسی و تبیین مسئولیت شرکت‌های چندملیتی در راستای فعالیت آنها در مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم و اقدامات مؤثر دیوان محاسبات کشور پرداخته شده است. **واژگان کلیدی:** شرکت‌های چند ملیتی، مبارزه با پولشویی، تأمین مالی تروریسم، حقوق بین‌الملل، دیوان محاسبات کشور

۱. کارشناسی ارشد رشته حسابداری، نویسنده مسئول، ایمیل: peimanghafari.gh@gmail.com

مقدمه:

توسعه رقابت پایدار و نامطمئن در سازمان‌ها، موسسات، شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی در سال‌های اخیر به واسطه تغییرات نوآوری‌ها و تکنولوژیکی‌های نوین، تغییرات محیطی، بازارهای جهانی، کسب و کار نوین و نیازهای در حال تغییر مشتریان، گسترش پیدا کرده است. تمامی تغییرات و دگرگونی‌های موجود در کسب و کار برگرفته از تغییرات جهانی در حوزه مختلف سازمانی، اقتصادی، مالی و حقوقی در سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی می‌باشد. این ساختار بحرانی، موجب اصلاحات عمده‌ای در چشم‌انداز استراتژیک سازمان، اولویت‌های کسب و کاری، و بازبینی مدل‌های سنتی و حتی مدل‌های نسبتاً معاصر در مسئولیت شرکت‌های چندملیتی در در حوزه بین‌الملل شده است. از این‌رو، یکی از راه‌های پاسخگویی به این عوامل تغییرات و تحولات گسترده در بهره‌گیری از سبک نوین مدیریتی در اداره سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی و مبارزه با پدیده شوم پولشویی و تأمین مالی تروریسم در عرصه بین‌الملل است. (سلیمی و همکاران، ۱۳۸۰).

در سال‌های اخیر محیط پیرامون سازمان‌ها و شرکت‌های چندملیتی پویاتر از قبل شده است. شرکت‌های چندملیتی برای رسیدن به موفقیت ضروری است به سمت تحول در مبارزه با فساد در حوزه‌های اقتصادی خصوصاً مبارزه با پولشویی حرکت نمایند. رهبری، مدیریت و مسئولیت شرکت‌های چندملیتی به عنوان یکی از نظام‌های رهبری در این حوزه از ارکان اصلی مبارزه با تروریسم بین‌المللی به شمار می‌آید. در عصر کنونی مبارزه با تروریسم و فساد خصوصاً فساد مالی در عرصه بین‌الملل توسط یک فرد یا گروه یا یک سازمان و حتی یک کشور به تنهایی کارساز نیست، توسعه ساختارهای بین‌المللی در فساد و تروریسم سبب شده یک دیدگاه بین‌المللی به این موضوع داشت. افزایش جنبه‌های مختلف تروریسم و انواع فساد اعم از فساد مالی، اداری و ... در بخش‌های مختلف، نیازمند یک وحدت جهانی و یکپارچگی میان تمامی ملت‌ها، سازمان‌ها و موسسات و شرکت‌ها و مردم را می‌طلبد. (احسانی آباده و همکاران، ۱۳۹۴). در این مقاله به ساختارهای جهانی و مسئولیت شرکت‌های چندملیتی در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در راستای اقدامات دیوان محاسبات کشور پرداخته می‌شود. زوایای پنهان و ساختارهای نامفهوم و نامعلوم این پدیده شوم مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرد.

تروریسم در حقوق بین‌الملل:

- تعریف تروریسم در حقوق بین‌الملل یکی از پیچیده‌ترین و مشکل‌ترین مباحث فنی - تخصصی است. زیرا ارائه تعریف قابل پذیرش از تروریسم مستلزم اتفاق نظر تمام یا اکثر دولت‌ها در این زمینه می‌باشد.
- تروریسم همواره یکی از بحث برانگیزترین و مورد اختلاف‌ترین موضوعات بوده است. بدین جهت جامعه جهانی همچنان موفق به ارائه تعریف جامع و مورد اتفاقی از تروریسم نشده و اسناد بین‌المللی راجع به تروریسم به تعریف کلی و مفهومی تروریسم نپرداخته و تنها

مصادیق ویژه از تروریسم را با توجه به تعابیر و تفاسیر تروریسم در حقوق بین‌الملل مورد توجه قرار داده‌اند. (علی پور عطاآبادی و همکاران، ۱۳۹۴).

تأمین مالی تروریسم:

- تأمین مالی تروریسم را می‌توان "در اختیار قرار دادن مبالغ مالی و پولی و ... برای اهداف توریستی در جهان دانست .
- ساختار تأمین مالی تروریسم و تفهیم تأمین مالی تروریسم مطابق با کشورهای مختلف ممکن متغیر باشد ولیکن تمامی تعاریف و تعابیر بر مبنای اهداف تروریستی توسط فرد، گروه، شرکت، سازمان و حتی برخی از کشورهای دنیا (کشور جهت انجام اقدامات توریستی مانند رژیم اشغالگر فلسطین) قرار گیرد. (طیبی فرد و همکاران، ۱۳۸۴).

شرکت چند ملیتی:

- از اصطلاح شرکت چند ملیتی بر می‌آید که چنین شرکتی توسط اشخاصی با ملیت‌های مختلف تشکیل و اداره می‌شود و این برداشت از اصطلاح «چند ملیتی» منطقی است.
- چون یک شرکت که نمی‌تواند دارای چند ملیت یا تابعیت باشد؛ هر شرکتی ملیت یا تابعیت کشوری را دارد که در آنجا ثبت شده است.
- پس چند ملیتی نامیدن در صورتی معنی دارد که تشکیل دهندگان آن دارای ملیت‌های مختلفی باشند والا باید گفت اصطلاح شرکت چند ملیتی اصطلاح درستی نیست.
- شرکت‌های چند ملیتی دارای وسعت تعریف می‌باشد که توسط چند کشور مختلف با ملیت‌های متفاوت آن را اداره می‌کنند. (لطیفیان، ۱۳۹۶).

پولشویی:

- واژه "پولشویی"^۱ فرایندی را ترسیم می‌کند که در خلال آن، پول کثیف^۲ و در واقع پول حاصل از عمل یا اعمال مجرمانه تطهیر می‌شود به گونه ای که به پول به ظاهر مشروع و بدون هیچ اثری از جرم منشاء تبدیل می‌شود .
- ورود این واژه به ادبیات حقوقی و نیز قانونگذاری در زمینه مبارزه با پولشویی، حدوداً به ۲۷ سال پیش برمیگردد، به عنوان مثال تصویب قانون جرایم مواد مخدر^۳ انگلستان در سال ۱۹۸۶ از اولین اقدامات قانونگذاری در زمینه پولشویی به شمار می‌آید. (رابین بوچ^۴ و همکاران، ۲۰۰۱).

1. Money Laundering

2. Dirty Money

3. Drug Trafficking Act 1986

4. Robin Booth

ساختار پولشویی:

- پولشویی و ساختار پولشویی برای توصیف فرآیندی مورد استفاده قرار می‌گیرد که در آن پول غیرقانونی یا کثیفی که حاصل فعالیت‌های مجرمانه مانند قاچاق مواد مخدر، اسلحه و کالا، انسان و رشوه، اخاذی، کلاهبرداری و ... است.
- پولشویی، در چرخه‌ای از فعالیت‌ها و معاملات مالی و با گذر از مراحل، شسته شده "تصحیح وجوه صورت می‌گیرد" و به عنوان پولی قانونی، موجه و مشروع جلوه داده می‌شود. (میرحسینی و همکاران، ۱۳۹۴).

مرور ادبیات و سوابق مربوطه:

امروزه، پدیده شوم پولشویی به یکی از معضلات اقتصاد جهانی تبدیل شده است. از این رو، کشورها و مجامع بین‌المللی عزم خود را جزم کرده‌اند تا با این پدیده و آثار و تبعات مخرب آن مقابله نمایند. تدوین استانداردهای بین‌المللی، تهیه زیرساخت‌های حقوقی (قوانین و مقررات مربوط) معرفی بهترین روش‌ها و رویه‌ها برای مقابله با این معضل می‌باشد. استفاده از فن‌آوری‌های روز، گسترش همکاری‌های بین‌المللی و ... بیانگر اهمیتی است که کشورها و مجامع یاد شده برای این موضوع قائل هستند. (لطیفیان، ۱۳۹۶).

با توجه به تعابیر اصطلاح "شرکت چند ملیتی" برمی‌آید که چنین شرکت‌هایی توسط اشخاصی با ملیت‌های مختلف تشکیل و اداره می‌شود، این برداشت از اصطلاح «چند ملیتی» منطقی است. پس چند ملیتی نامیدن در صورتی معنی دارد که تشکیل دهندگان آن دارای ملیت‌های مختلفی باشند والا باید گفت اصطلاح شرکت چند ملیتی اصطلاح درستی نیست. این انتقاد در شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل یعنی ECOSOC هم توسط نمایندگان برخی از کشورها استدلال شده است. لذا پیشنهاد شد که به جای شرکت چند ملیتی، شرکت فراملی^۱ به کار رود یعنی TNC این اصطلاح منظور از شرکت‌های مورد بحث را بهتر می‌رساند.

- همچنین دولت‌ها به منظور اجرای تعهدات بین‌المللی از سال‌های ۱۹۶۰-۱۹۷۰ در مرحله اول قوانین بین‌المللی را در راستای همسان سازی قوانین داخلی خود با قوانین بین‌المللی تدوین نمودند.
- در مرحله دوم از سال‌های ۱۹۷۰-۱۹۸۰ در راستای حمایت از زندگی و امنیت افراد در سازمانها و کشورهای مختلف کنوانسیون‌های بین‌المللی را مورد بررسی قرار داده و تصویب نمودند.
- از سال‌های ۱۹۸۰-۱۹۹۰ با توسعه و گسترش همزمان شرکت‌های چند ملیتی و توسعه قوانین بین‌المللی، لزوم بازبینی این قوانین مورد بازبینی قرار گرفته و مشخص گردید بسیاری از کنوانسیون‌ها و قوانین بین‌المللی در شرایط کنونی کارایی لازم را نداشته و می‌بایست مورد بازنگری قرار گیرد.

1. Transnational Corporations

- در سال‌های ۱۹۹۰-۲۰۰۰ همزمان با آغاز قرن جدید میلادی و رشد و توسعه شرکت‌ها و سازمان‌های مختلف بین‌المللی خصوصاً شرکت‌های چند ملیتی و نیز افزایش تروریسم بین‌الملل خصوصاً حوادث ۱۱ سپتامبر در امریکا موجب شد تا سازمان ملل متحد و بسیاری از سازمان‌های حقوقی در حوزه‌های مختلف بین‌المللی در اندیشه تدوین قوانین منسجم تر و اتخاذ تصمیمات محکمی در مبارزه با تروریسم بین‌الملل باشند. (آقای و همکاران، ۱۳۹۰).
- از سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۲۰ (تاکنون) نیز قوانین متعددی نشأت گرفته از قوانین حقوق بین‌الملل در شرکت‌ها و سازمان‌های مختلف بین‌المللی خصوصاً شرکت‌های چند ملیتی تصویب شده و مورد اجرا قرار گرفته است. (ذاکر حسین و همکاران، ۱۳۹۹).
- برخی از موسسات و سازمان‌ها و شرکت‌های بین‌المللی تحت نظارت سازمان ملل متحد و کارگروه‌های تابعه آن وظیفه اتخاذ اقدامات موثر مقابله با تروریسم را دارند، تا بدین وسیله از حملات تروریستی آتی پیشگیری و بازداري به عمل آورند و آن دست از افرادی که مسئول ارتکاب این اعمال هستند را تحت تعقیب قرار دهند. همزمان، مقابله علیه تروریسم چالش‌های مهمی را پیش روی حمایت و ترویج حقوق بشر پدید می‌آورد.

اصطلاح بنگاه اقتصادی بین‌المللی:

اصطلاح بنگاه اقتصادی بین‌المللی تمام مشارکت اشکال تجاری خطرپذیر را در بر می‌گیرد:

- بانک‌های اعتبار دهنده مالی - اقتصادی و پولی بین‌المللی،
- بانک‌های سرمایه گذاری بین‌المللی،
- موسسات مالی اعتباری بین‌المللی
- صندوق‌های پولی بین‌المللی
- موسسات مالی تعاونی محور بین‌المللی و نظایر آن. (هاینر^۱ و همکاران، ۲۰۱۲).

ساختار شرکت‌های چند ملیتی براساس مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم:

آنکتاب نام شرکت‌های چند ملیتی براساس نوع فعالیت آنها در حوزه‌های بین‌المللی است. ساختار شرکت‌های چند ملیتی براساس مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم تابع فعالیت‌های آن تحت نظارت سازمان‌های بین‌المللی می‌باشد. ساختار این شرکت‌ها براساس نوع فعالیت آنها، نوع ارزش کاری، نوع برند جهانی، نوع ارزش پولی، نوع ساختار اقتصادی آنها و ... مشخص می‌گردد. همچنین استراتژی‌های گوناگون و بین‌المللی را برای شرکت‌های مختلف در حوزه‌های جهانی مطابق فعالیت و ساختار آنها برگزید. (سنبل و همکاران، ۱۳۸۰).

آنکتاب معتقد است، براساس ساختار شرکت‌های چند ملیتی، مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم را دیگر نمی‌توان به عنوان فعالیت یک بعدی در نظر گرفت، بلکه مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم توسط شرکت‌های چند ملیتی اقدامی چند مرحله، چند مرحله ای و چند

1. Haigner

بعدی است که می‌بایست توسط بخش‌های سازمانی و شرکت‌های مختلف صورت پذیرد. (سنبل، ۱۳۸۰).

از شرکت‌های چند ملیتی به عنوان تابعان حقوق بین‌الملل در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم می‌توان یاد کرد. شرکت‌های چند ملیتی باید اقدام به وضع قوانین، قواعد و مقررات جدید بین‌المللی نماید. در مورد عملکرد آنها پرداخت و تنها عملکرد مورد توجه شرکت‌های چند ملیتی سرمایه‌گذاری خارجی خصوصاً از نوع مستقیم آن است بر این اساس حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری خارجی متولد شد. (امیلی فلیچر^۱ و همکاران، ۲۰۲۱).

فعالیت‌های دیوان محاسبات کشور در مبارزه با پولشویی و اقدامات مفسده اقتصادی

فعالیت‌های دیوان محاسبات کشور در مبارزه با پولشویی و اقدامات مفسده اقتصادی بدون در نظر گرفتن، ایجاد کارگروه مبارزه با پولشویی و اقدامات مفسده اقتصادی در دیوان محاسبات کشور و نیز تهیه بخشنامه‌ها و ابلاغیات دستورالعمل مبارزه با پولشویی، تأمین مالی تروریسم و اقدامات مفسده اقتصادی جهت استفاده کارشناسان اقتصادی، به طور کلی فعالیت دیوان محاسبات کشور در رابطه با مبارزه با پولشویی از طریق پیگرد و مجازات ناقضان قوانین مالیاتی و محاسباتی که برخی از این موارد، موجب تسهیل پولشویی و اقدامات مفسده اقتصادی می‌شوند. براساس گزارشات ارائه شده توسط تفریغ بودجه به همراه نظرات خود به مجلس شورای اسلامی مشتمل بر ارزیابی تأثیرات قانون بر گروه‌های مختلف ذیربط و ذینفعان قانونی به منظور برقراری انضباط مالیاتی رویه‌های نظارتی این سازمان، نقش بسیار مؤثری در تحقق شفافیت متبلور می‌گردد. اساساً ساختار مالی و بهبود نظارت کارآمد در حوزه مالی به ویژه دستگاه‌هایی که پیشرو استفاده مفسدان اقتصادی و پولشویان می‌باشند نظیر شبکه بانکی، مالیاتی و گمرکی و ... را فراهم می‌نماید. (محققین و پژوهشگران مرکز مطالعات معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری، ۱۳۹۱).

دیوان محاسبات کشور با عنایت به وظایف سازمانی و اهداف متعالی پیش بینی شده برای آن و ظرفیت‌های موجود حداکثر تلاش خود را در جهت تقویت نظام اقتصادی و بهبود نگهداری از بیت المال و مبارزه با هر گونه فساد و جرائم مالی نموده است. به دلیل حساسیت و اهمیت موضوع مذکور، دیوان محاسبات کشور به عنوان اولین اقدام دستورالعمل نظارت بر قوانین و مقررات مبارزه با پولشویی را مطابق با قوانین و مقررات جاری کشور تدوین و جهت اجرا به کلیه گروه‌ها و هیات‌های حسابرسی و اقتصادی ابلاغ نموده است. (زارع قاجاری و همکاران، ۱۳۹۲).

مشارکت شرکت‌های چند ملیتی و دیوان محاسبات کشور در تأمین و تضمین منافع عمومی و بین‌المللی:

- شرکت‌های چند ملیتی و دیوان محاسبات کشور در تأمین و تضمین منافع عمومی و بین‌المللی

1. Emily Fletcher

باهم مشارکت نموده و اقدام می‌نمایند. علاوه بر این، مشارکت میان شرکت‌های چند ملیتی و دیوان محاسبات کشور در تأمین و تضمین منافع عمومی و بین‌المللی در ابتدا تابع منافع اصلی حاکمیتی و ملی جمهوری اسلامی ایران و مردم ایران می‌بایست باشد و سپس تابع ساختارهای بین‌المللی است. سپس تابع الزامات اساسی جامعه بین‌الملل، تضمین حقوق فردی، حقوق بشر، حقوق کار، حقوق محیط در عرصه بین‌الملل مورد نظر این شرکت‌ها و دیوان محاسبات کشور است.

- همچنین مطابق مصوبه سال ۱۳۹۵ مجلس شورای اسلامی و کمیسیون‌های تلفیق و جلسات اقتصادی و بازرگانی مجلس شورای اسلامی و مطابق با مصوبه‌های هیات دولت تمامی همکاری فی مابین میان سازمان‌های دولتی، شرکت‌های ایرانی با شرکای خارجی و شرکت‌های بین‌المللی تابع قوانین حقوقی و اداری جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.
- مطابق کنواسیون‌های متعدد سازمان ملل متحد (۲۰۰۲، ۲۰۱۴، ۲۰۱۸) اجرای این قوانین میان شرکت‌های چند ملیتی و سازمان‌ها و شرکت‌های داخلی منطبق بر قوانین حقوقی جمهوری اسلامی ایران (مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۴) و اجرایی سازمان‌های بین‌المللی (۲۰۱۸) می‌باشد.
- شرکت‌های چند ملیتی دارای حجم فروش خارجی معادل با فروش داخلی هستند گاه نیز گفته می‌شود. شرکت‌های چند ملیتی شرکت‌هایی هستند که خصیصه ملی خود را بدلیل وجود مالکیت گسترده بین‌المللی از دست دادند. (میگول دل^۱ و همکاران، ۲۰۱۰).
- از دیدگاه اقتصادی شرکت‌های چند ملیتی زنجیره ای از شرکت‌ها در سراسر جهان هستند که تابع یک شرکت مادر می‌باشند.
- در مقابل ساختار بین‌المللی و فرایندی شرکت چندملیتی عبارتند از زنجیره ای از شرکت‌ها در سرتاسر جهان که تابع دست کم یک شرکت مادر می‌باشند که در موافقتنامه تجاری با یکدیگر در ارتباطند. (ذاکر حسین و همکاران، ۱۳۹۹).

اصول قوانین و مقررات بین‌المللی در مبارزه با پولشویی در شرکت چند ملیتی و دیوان محاسبات کشور:

اصول و مقررات بین‌المللی در خصوص جرم پولشویی و مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در حوزه‌های مختلف خصوصاً در شکل‌گیری سازمان‌های بین‌المللی و شرکت چند ملیتی بسیار محدودکننده و اثر بخش می‌باشد.

- الزام به رعایت اصول و مقررات بین‌المللی در خصوص جرم مفسده اقتصادی، مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم الزامی و دو سویه است. از یک سو در اولین توصیه‌های چهل گانه از توصیه‌های FATF از کشورها خواسته شده است که پدیده پولشویی را بر اساس کنوانسیون‌های بین‌المللی از جمله کنوانسیون وین، که برای اولین بار استفاده از عواید حاصل

1. Miguel del

از جرم مواد مخدر را جرم مستقلی تلقی نمود، از سویی دیگر جهت مقابله با این پدیده شوم درصدد تصویب مجازات‌های بین‌المللی و سخت گیرانه در سازمان‌های بین‌المللی و شرکت چند ملیتی مطابق کنوانسیون‌های بین‌المللی در این حوزه را در نظر بگیرند. (محمودی و همکاران، ۱۳۹۷).

- کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته و فراملی (که در سال ۲۰۰۰ در پالرمو ایتالیا به تصویب رسید و مشهور به کنوانسیون پالرمو می‌باشد) جرم انگاری نموده‌است. (کنوانسیون سازمان ملل متحد، ۲۰۰۰)
- براساس کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته و فراملی (که در سال ۲۰۰۰ در پالرمو ایتالیا تدوین شده سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی و شرکت چند ملیتی می‌بایست به ساختار یکپارچه بین‌المللی دست یابند. همچنین با توجه به روح و مفاد دو کنوانسیون مذکور نسبت به تعیین مجازات و سایر ضوابط در تدوین قوانین بازدارنده بین‌المللی در سازمان‌های چندجانبه بین‌المللی و شرکت چند ملیتی اقدام نمایند. (کنوانسیون سازمان ملل متحد، ۲۰۰۰)
- از سوی دیگر در توصیه شماره یک از توصیه‌های هشت گانه ویژه از کلیه کشورها و سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی و شرکت چند ملیتی خواسته شده است که نسبت به الحاق به قطعنامه‌ها و کنوانسیون‌های سرکوب و جلوگیری از تأمین مالی تروریسم و رعایت قطعنامه ۱۳۷۳ شورای امنیت سازمان ملل اقدام نمایند. (قطعنامه ۱۳۷۳ شورای امنیت سازمان ملل).

ماهیت سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چند ملیتی در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم:

سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چند ملیتی دارای شخصیت معین و متمایز از هر نهاد دیگری در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در عرصه بین‌المللی هستند. سازمان‌های بین‌المللی مادر و شرکت‌های مادر چند ملیتی، دارای شعب یا شرکت‌های فرعی و سایر موسساتی بین‌المللی فرعی هستند که احتمالاً که مسئولیت ایجاد انواع نمایندگی‌ها در سراسر کشورهای مختلف جهان را برعهده دارد. در گام دوم این شرکت‌ها مسئولیت ایجاد یک واحد مستقل و یکپارچه از تمامی زیر مجموعه‌های خود را برعهده داشته و مجموعه واحدی را تشکیل می‌دهند. بنابراین شرکت‌های چند ملیتی را می‌توان یک سیستم ارتباطی و پیچیده دانست که عناصر متشکله آن دارای ارتباط ارگانیک با سایر سیستم‌ها و سازمان‌ها هستند. باتوجه به توضیحات بیان شده و فعالیت‌های چندجانبه دیوان محاسبات کشور و همراستایی عملکردی و قانونی این دیوان، درخصوص ساختار شکل گیری شرکت‌های چند ملیتی، دیوان محاسبات کشور بر فرایندهای سازمانی، شرکت‌های چند ملیتی مطابق قوانین کشور و مقررات بین‌الملل نظارت دارد. (طیبی‌فرد و همکاران، ۱۳۸۴).

انواع همراهی عملکردی، قانونی، اجرایی و ساختاری دیوان محاسبات کشور با فرایندهای شرکت های چند ملیتی:

انواع همراهی عملکردی، قانونی، اجرایی و ساختاری دیوان محاسبات کشور با تنوع بخش های مختلف سازمانی شرکت های چند ملیتی به شرح ذیل می باشد:

الف- همراهی عملکردی دیوان محاسبات کشور با تنوع بخش های مختلف سازمانی شرکت های چند ملیتی

ب- همراهی عملکردی دیوان محاسبات کشور با بین المللی بودن واحدهای سازمانی شرکت های چند ملیتی

ج - همراهی عملکردی دیوان محاسبات کشور با ساختار برون سازمانی شرکت های چند ملیتی

د- همراهی قانونی دیوان محاسبات کشور با حوزه های مختلف شرکت های چند ملیتی
ه - همراهی قانونی دیوان محاسبات کشور با قدرت و میزان نفوذ شرکت های چند ملیتی
و- همراهی قانونی دیوان محاسبات کشور با درگیری بخش های مختلف شرکت های چند ملیتی

ز- همراهی ساختاری دیوان محاسبات کشور با چالش پذیر بودن این گونه فعالیت های شرکت های چند ملیتی

ح- همراهی ساختاری دیوان محاسبات کشور با ریسک پذیر بودن فعالیت های شرکت های چند ملیتی و... در حوزه های مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم بیان متفاوت می باشد. مبارزه علیه تروریسم در عرصه بین الملل با گستره ای که برای خود قایل است مرزهای کشورها را در هم نوریده است. تبیین مرز میان نظام های حقوقی بین المللی نمونه کوچکی از همکاری میان دیوان محاسبات کشور و سازمان های بین المللی و شرکت های چند ملیتی است. (نبی اله و همکاران، ۱۳۹۴).

مهمترین الزامات توجه و اهمیت بررسی مسئولیت شرکت های چند ملیتی در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم از دیدگاه حقوق بین الملل:

گسترش تروریسم در کشورها مختلف و چالش های جدی این پدیده شوم نیازمند توجه به تأمین منابع مالی تروریسم از دیدگاه حقوق بین الملل می باشد. مهمترین الزامات توجه و اهمیت بررسی مسئولیت شرکت های چند ملیتی در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم از دیدگاه حقوق بین الملل شرح ذیل می باشد: (کارگروه پژوهشی مجلس شورای اسلامی و همکاران، ۱۳۹۸).

۱. عدم یکپارچگی نظام حقوقی در کشورها مختلف ، در سازمان های بین المللی و شرکت های چند ملیتی

۲. توسل به زور ثروت و منابع مالی در جامعه بین المللی در سازمان های بین المللی و شرکت های

چندملیتی

۳. پیشبرد اهداف شرکت‌های چندملیتی
۴. نامعلوم بودن مساله محدوده زمانی جنگ علیه تروریسم بین‌المللی و مبارزه با فساد مالی و تأمین مالی تروریسم و پولشویی، در سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی
۵. چگونگی شناسایی منابع مالی مختلف جهت تأمین پول برای گروه‌های تروریستی و مقابله با مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم
۶. ناکافی بودن استراتژی «مشترک» میان در سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چند ملیتی
۷. میزان اهمیت فعالیت‌های در سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چند ملیتی در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم
۸. بررسی مسئولیت شرکت‌های چند ملیتی در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم
۹. ساختار سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم از دیدگاه حقوق بین‌الملل می‌باشد. (جنی دووما شوما^۱ و همکاران، ۲۰۲۱).

مهم‌ترین مسائلی که توجه سازمان‌های بین‌الملل و شرکت‌های چند ملیتی را به خود جلب کرده در دیوان محاسبات کشور:

مطابق گزارش سالیانه سازمان ملل در پایان سال ۲۰۲۰ میلادی، یکی از مهم‌ترین مسائلی که توجه سازمان‌های بین‌الملل و شرکت‌های چند ملیتی را به خود جلب کرده مبارزه با فساد مالی، پولشویی می‌باشد. مطابق همین گزارش در سال‌های ۲۰۱۰ الی ۲۰۲۰ بیش از ۱۲۰ کشور جهان اکثر فعالیت‌های خویش را در عرصه تجارت جهانی و توسعه کسب و کارهای بین‌المللی با کشورهای مختلف دنیا در بخش‌های مختلف انجام داده‌اند.

همچنین در عرصه مبارزه با فساد مالی و پولشویی محققان زیادی از این کشورها روش‌های مختلفی در برخورد با فساد سازمان یافته ارائه نموده‌اند و تحقیقات وسیعی بر روی این موضوع صورت گرفته است. در بسیاری از کشورهای جهان قوانین مصوبی وجود دارند که براساس آن عمل پولشویی، به صراحت جرم محسوب شده است.

دولت جمهوری اسلامی ایران، مجلس شورای اسلامی، دیوان محاسبات و سازمان عدالت اداری و حقوقی کشور در قبال مبارزه با فساد مالی، پولشویی و تأمین مالی تروریسم مسئول بوده و نظارت در بخش‌های مختلف در سازمان‌های دولتی و اداری و سازمانی را برعهده دارد. همچنین دولت در قبال نقض حقوق بین‌الملل بشر توسط شرکت‌های فراملی مسئولیت چندگانه و راهبردی دارد. (صلحچی و همکاران، ۱۳۹۳).

قانون مبارزه با پولشویی و فساد مالی در جمهوری اسلامی ایران:

در جمهوری اسلامی ایران نیز مجلس شورای اسلامی در سال ۸۶ قانون مبارزه با پولشویی را

1. Jenny Domashova

مورد تصویب قرار داده و بر مبنای آن به طور واضح هر گونه عملی که موجب اشاعه پدیده پولشویی در کشور شود را جرم انگاری به شمار می‌آورد. ضمناً قوانین کشور و حکومت جمهوری اسلامی ایران از سال ۱۳۹۰ هم در راستای احکام اسلامی بوده و هم مطابق با قوانین و کنوانسیون‌های بین‌المللی می‌باشد. (همتی و همکاران، ۱۳۹۰). بررسی مسئولیت‌های مختلف توسط شرکت‌ها و سازمان‌های مختلف خصوصی و دولتی در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم از دیدگاه حقوق بین‌الملل مطابق با نظرات خبرگان و روش‌های مطالعاتی و تحقیقاتی مطابق با مصوبات سال‌های ۱۳۹۸، ۱۳۹۹ و ساختارهای تکمیلی آن در دیوان محاسبات کشور، مجلس شورای اسلامی، کمیسیون‌های مختلف قضایی، شورای عالی قوه قضایه، هیئت دولت و مصوبات بانک مرکزی و وزارت اقتصاد و دارایی مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته و ساختار آن نیز مطابق مصوبات صورت می‌پذیرد. (همتی و همکاران، ۱۳۹۰).

شرح وظایف مشترک میان دیوان محاسبات کشور و شرکت‌های چندملیتی

۱. وظایف مشترک میان دیوان محاسبات کشور و شرکت‌های چندملیتی به شرح ذیل می‌باشد: برنامه‌ریزی و هماهنگی جهت کلیه امور حقوقی، مالی، اقتصادی و مجلس دیوان محاسبات کشور و نظارت بر حسن اجرای آن‌ها توسط دیوان و مشترکات سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی.
۲. بررسی و ساختارهای نمایندگی قضایی میان دیوان محاسبات کشور و سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی جهت اقامه دعوی و تعقیب و دفاع از دعاوی کیفری و حقوقی، ملی، اقتصادی، اداری و ثبتی و سایر دعاوی مطروحه در مراجع قضایی و حقوقی بین‌المللی.
۳. نظارت مداوم بر جریان رسیدگی‌های ملی، اقتصادی، قضایی و حقوقی بین‌المللی مربوط و طرح و اقامه دعاوی بین‌المللی در صورت لزوم و تعقیب و دفاع از دعاوی مزبور در مراجع صلاحیت دار بین‌المللی میان سازمان‌ها و شرکت‌های داخلی و سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی.
۴. تقاضای صدور اجراییه نسبت به مفاد اسناد لازم الاجرا یا در حکم آن و تعقیب عملیات اجرایی تا وصول مطالبات دیوان محاسبات کشور و مؤسسات وابسته و تعاملات فی مابین دیوان محاسبات و سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی.
۵. تحصیل، تحول و تملک اراضی، املاک و ساختمان‌های مورد نیاز سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی و رفع کلیه مشکلات حقوقی میان آنها و دیوان محاسبات کشور
۶. تبیین ساختار اقتصادی مشخص سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی فعال در کشور براساس قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران و مشخص نمودن حسن اجرای آن توسط نماینده قوه قضایه و دیوان محاسبات کشور.
۷. تعاملات اقتصادی و مالیاتی دیوان محاسبات کشور و مؤسسات وابسته با همکاری دستگاه‌ها و واحدهای ذی‌ربط در تعامل میان تحصیل، تحول و تملک اراضی و ساختمان‌های مورد نیاز

۸. بررسی و اظهار نظر حقوقی در مورد پیش‌نویس کلیه قراردادهای داخلی و بین‌المللی مربوط میان دیوان محاسبات کشور و موسسات و سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی.
۹. بررسی حقوقی اسناد و مدارک تعهد آور منضم به آن با در نظر گرفتن منابع میان دیوان محاسبات کشور و موسسات و سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی و مؤسسات وابسته و کلیه جوانب حقوقی. (ابلاغیات و قوانین اقتصادی و مالیاتی دیوان محاسبات کشور، ۱۳۹۵).

نتایج تعاملات فی مابین دیوان محاسبات جمهوری اسلامی ایران با سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی

دیوان محاسبات جمهوری اسلامی ایران به منظور انجام وظایف قانونی و به منظور بهره‌گیری از تجربیات سایر موسسات عالی حسابرسی و نهادهای نظارت در حوزه اقتصادی و حسابرسی بین‌المللی، ضمن به کارگیری آخرین قوانین و مقررات بین‌المللی حسابداری تدوین شده در زمینه مبارزه با پولشویی و خصوصاً تأمین مالی تروریسم، به عضویت کمیته مبارزه با پولشویی، اقدامات مفسده اقتصادی و تأمین مالی تروریسم در اینتوسای) سازمان بین‌المللی موسسات عالی حسابرسی در جهان و آسوسای (سازمان آسیایی موسسات عالی حسابرسی) درآمده است. تعاملات فی مابین میان دیوان محاسبات جمهوری اسلامی ایران با سایر سازمان‌ها و نهادهای موسسات بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی وجود دارد. دیوان محاسبات جمهوری اسلامی ایران نقش فعالی را در مستندسازی آخرین دستاوردهای حسابرسی مبارزه با پولشویی و اقدامات مفسده اقتصادی در جهان و سطح آسیا ایفاء می‌نماید به منظور تعمق بخشی و تخصصی کردن حسابرسی در حوزه نظارت بر مبارزه با پولشویی، کمیته مبارزه با فساد، پولشویی و اقدامات مفسده اقتصادی و تقلب ذیل ساختار معاونت فنی و حسابرسی امور اقتصادی و زیربنایی این دیوان درخصوص سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی تشکیل شده است. (پژوهشگران و محققین مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران، ۱۳۹۸).

فهرست منابع

الف- منابع فارسی:

۱. آقای، سید داود؛ اکبریان، علی رضا. اقتصاد سیاسی شرکت‌ها چندملیتی و دولت توسعه‌گرا، علوم سیاسی سیاست. شماره ۱۷ علمی-پژوهشی، ۱ تا ۲ بهار ۱۳۹۰
۲. احسانی آباد. محمد. همسویی و ناهمسویی پاکستان با نیروهای ائتلاف و آمریکا در تحدید و تشدید تروریسم در حوزه بین‌الملل (۲۰۰۷-۲۰۱۰). راهنما سیدعبدالعلی قوام؛ مشاور علیرضا موسی‌زاده. کارشناسی ارشد (دانشگاه آزاد اسلامی. واحد علوم و تحقیقات، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، رشته علوم سیاسی)؛ ۱۳۹۴
۳. پژوهشگران و محققین مرکز مطالعات معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری. سرکوب تروریسم در حقوق بین‌الملل معاصر. مرکز مطالعات معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری. ۱۳۹۱
۴. پژوهشگران و محققین مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران، قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم.

- با آخرین اصلاحات و الحاقات بر اساس قانون اصلاح قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم . انتشارات مجلس شورای اسلامی . ۱۳۹۸
۵. ذاکر حسینی، عبدالرحیم شرکت های فراملی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی. دانشگاه تهران پاییز، شماره ۶۱. ۱۳۹۹.
 ۶. زارع قاجاری. فردوس، قائم مقامی. علی؛ ارجمندنژاد. عبدالمهدی. استانداردهای بین المللی مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم. FATF. توصیه های چهل گانه گروه ویژه اقدام مالی. تهران: نشر تاش، ۱۳۹۲.
 ۷. سلیمی، صادق، تطهیر پول در اسناد بین المللی و لایحه پولشویی، مجله الهیات و حقوق دانشگاه علوم اسلامی رضوی، سال دوم، شماره ششم، ۱۳۸۰.
 ۸. سنبل، نبی، بررسی عملکرد سازمان ملل در زمینه مقابله با تروریسم، فصلنامه سیاست خارجی، سال پانزدهم، شماره ۴ زمستان. ۱۳۸۰.
 ۹. صلحچی، محمدعلی، مسئولیت دولت در قبال نقض حقوق بین الملل بشر توسط شرکت های فراملی فصلنامه پژوهش حقوق عمومی، سال شانزدهم، شماره ۴۴ پاییز ۱۳۹۳.
 ۱۰. طیبی فرد، امیرحسین، مبارزه با تأمین مالی تروریسم در اسناد بین المللی، مجله حقوقی، نشریه دفتر خدمات حقوقی، شماره ۳۲، ۱۳۸۴.
 ۱۱. علی پور عطاءآبادی. شهزاد. جهانی شدن جرم شناسی و تاثیر آن بر جرم شناسی ایران استاد راهنما: محمود جلالی. قدرت الله خسروشاهی. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه اصفهان. دانشکده علوم اداری و اقتصاد. ۱۳۹۴.
 ۱۲. کارگروه پژوهشی دیوان محاسبات کشور، ابلاغیات و قوانین اقتصادی و مالیاتی دیوان محاسبات کشور، ۱۳۹۵.
 ۱۳. کلاگر، پلگ، قطعه نامه شماره ۱۳۷۳ مورخ ۲۸ سپتامبر ۲۰۰۱ میلادی شورای امنیت - الگوی ویژه آسیب در اقدامات ترویستی، نشریه گزیده از تازه های اقدامات ترویستی، شماره ۴۱.
 ۱۴. لطیفیان، محمدحسین شرکت های چند ملیتی و محدودیت های حقوق بشری. تحقیقات حقوقی-شماره ۶۰ علمی-پژوهشی. ۶۱۸ تا ۵۵۱. زمستان ۱۳۹۶.
 ۱۵. محمودی. سید هادی. صدیقان کاشانی. منصوره. تعهدات حقوق بشری و شرکت های فراملی با تأکید بر رویکرد شورای حقوق بشر، مطالعات حقوق تطبیقی، زمستان ۱۳۹۷.
 ۱۶. میرحسینی، محمد، پولشویی در بانکداری بین الملل و حقوق بین الملل. ستاد راهنما: محمود باقری. مشاور، محسن محبی پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان تهران. دانشکده حقوق. ۱۳۹۴.
 ۱۷. نبی اله. مطالعه تطبیقی مبارزه با تأمین مالی تروریسم در حقوق ایران و حقوق بین الملل. استاد راهنما: سیروس نورایی. کشوری. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه. دانشکده حقوق. ۱۳۹۴.
 ۱۸. همتی. محمدباقر. مجازات و تدابیر پیشگیرانه در قانون مبارزه با پولشویی با نگاهی به اسناد بین المللی. استاد راهنما: سیدابراهیم قدسی. استاد مشاور، اصغر عباسی. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه مازندران. ۱۳۹۰.

ب- منابع خارجی:

1. Emily Fletcher, Charles Larkin, Shaen Corbet, Countering money laundering and terrorist financing: A case for bitcoin regulation, Research in International Business and Finance 17 January 2021.
2. Haigner, S.D., Schneider, F. and Wakolbinger, F. (2012). "Combating money laundering and the financing of terrorism: A survey", Economics of Security Working Paper 65, Berlin: Economics of Security.
3. Jenny Domashova, Natalia Mikhailina, Usage of machine learning methods for early detection ,of money laundering schemes, Procedia Computer Science 22 July 2021...
4. Miguel del Cid Gómez, Juan (2010). "A Financial Profile of the Terrorism of AlQaeda and its Affiliates, in perspectives on terrorism", A Journal of the Terrorism Research Initiative (TRI), Vol. 4, Issue 4.